

A. C. Saerang:
Het kristenen van
Heidenen op Celebes,
en de soekomstige ge-
volgen daarvan
Mededeelingen N. L. F.
60^e deel, 1916, 1° stuk

Ce

33

XU.10194.-

Het kerstenen van heidenen op Celebes en de toekomstige gevolgen daarvan.*)

Door A. C. SAERANG,

Inlandsch bestuurs-assistent van Maros.

't Valt mij gemakkelijk over dit onderwerp te spreken, omdat ik overtuigd ben van de waarheid van hetgeen ik te zeggen heb. Ik wil hiermee te kennen geven, dat dit niet is geput uit nieuwsbladen of tijdschriften, doch geheel gebaseerd is op eigen overtuigingen, ondervindingen en ervaringen, door mij opgedaan als inl. bestuursassistent onder de Mohammedanen en Heidenen in ongeveer 10 jaar lange werkzaamheid op Celebes.

Wellicht zal hetgeen ik te zeggen heb, niettegenstaande 't op waarheid gegrond is, in 't oor van eenige Mohammedanen, die deze lezing zullen hooren, krenkend zijn, daarom zal ik hier de echte Mohammedaansche streken buiten bespreking laten en bepaal ik mij slechts tot 't een en ander te vertellen over 't geloof en de levenswijze van de heidenen.

De heiden is zeer gehecht aan bijgeloof; al zijn doen en laten en al zijn werkzaamheden hangen samen met bijgeloof.

Het organiseeren van al 't bijgeloof berust geheel in handen van den heidenschen priester of priesteres, die gewoonlijk een groote rol speelden onder de bevolking.

Deze priester is niet alleen als 't ware de Onderwijzer

*) Deze lezing is door den Heer A. C. Saerang, inlandsch bestuurs-assistent te Maros, gehouden in de Kerk te Makassar. De Heer S. is een Christen uit de Minahassa, die als regeerings-ambtenaar met verschillende deelen van Celebes in aanraking kwam en dus met kennis van zaken kan spreken.

De lezing werd door een belangstellend gehoor, waaronder verschillende hooggeplaatste ambtenaren, bijgewoond, en de collecte ten bedrage van ruim f 130,— werd bestemd voor de noodlijdenden in Nederland, wat reden geeft tot dankbaarheid.

in 't aanleeren en in 't dagelijksch leven toepassen van 't bijgeloof, waarvan 't meest door hem is verzonnen met 't doel om op deze wijze zich zooveel mogelijk te kunnen bevoordeelen, doch is tevens de vraagbaak, de adviseur in alles, de geneeskundige en de heilige voorspeller.

Als heilige voorspeller is hij soms een gevaarlijk individu, want hij kan zijn geloofsgenooten beïnvloeden om o.a. een naburig landschap te beoorlogen, ja zelfs om tegen 't Gouvernementsgezag op te treden.

De heidenen zijn waarlijk te vergelijken met groote kinderen, die genegen zijn in hun onwetendheid na te doen en na te apen alles, wat in hun oog vreemd is.

Sedert 't Gouvernement van Nêd.-Indië overal, tot in alle hoeken en gaten binnengedrongen is, hebben de Mohammedaansche leeraren, dat zijn de hadjis, sedert ook hun intrêe gedaan in de streken van heidenen, niet alleen als godsdienstverkondigers, doch tevens als woekerende handelaars, zonder vrees om vermoord te worden, want 't Gouvernement is immers borg voor hun veiligheid!

De heidenen, die intusschen leerlingen en handlangers zijn geworden van de hadjis, trachten geld te verzamelen door o.a. vruchtdragende klapperboomen tegen bespottelijken prijs aan Arabieren, Chineezeeën of hadjis te verkoopen, gaan op hunne beurt naar Mekka en komen terug, niet meer als heiden, doch als een gepromoveerde tot de begeerlijke betrekking en den heiligen naam van hadji.

Zodoende zijn binnen een minimum van tijd een beduidend aantal Mohammedaansche godsdienstverkondigers in deze heidensche streken gevestigd.

Buitendien zijn de hoofden intusschen Mohammedanen geworden en helpen dus ook even hard mee hunne onderdanen met zachten dwang over te halen den Mohammedaanschen godsdienst te omhelzen.

Tegelijkertijd laten de hoofden, soms van 't gezag misbruik makende, overal masidjids oprichten.

Om eens een feit te noemen:

Ik ging eens op tournee en kwam toevalligerwijze op een plaats, waar een heeleboel volk, bestaande 't meest uit heidenen, druk bezig was materialen voor een masidjid uit 't bosch te dragen. Dit kwam me zeer eigenaardig voor,

aangezien dit alles geschiedde onder toezicht van hadjis en 't betrokken hoofd. Zoo is dit alweer een bewijs, hoe de hadjis profijt weten te trekken van den grooten invloed van de hoofden, om daardoor met gemak hun wil gedaan te krijgen.

Nog iets: Op Mohammedaansche feestdagen zijn de Mohammedaansche onderdanen gewoonlijk vrij van heeren-dienst, terwijl de heidensche (in 't oog van de Mohammedanen orang kafir of ongeloovigen) op uitdrukkelijken last van hun Mohammedaansch hoofd toch door moeten werken.

Het behoeft dus geen betoog, dat op deze manier binnen een korten tijd een groot aantal heidenen tot den Mohammedaanschen godsdienst overgaan, enkel en alleen om vrij te zijn van den gehaten heerendienst gedurende de Mohammedaansche feestdagen.

Men kan zeggen, dat het Gouvernement van Ned.-Indië in onwetendheid zelf den toegang van hadjis als gods-verkondigers tot de heidensche streken vergemakkelijkt heeft in de laatste 10 jaren.

Zooals gezegd, kan ieder heiden hadji worden, mits hij voldoende geld heeft om de reiskosten naar Mekka en terug te kunnen bestrijden, dus m.a.w., iedere heiden, die te Mekka is geweest, mag de menschen op schijnheilige manier afzetten, mag openlijk vier vrouwen trouwen of er een harem op na houden en heeft volkomen aanspraak hiernaarnaals onmiddellijk in den hemel te worden opgenomen.

De intusschen hadjis geworden zijnde heidenen weten en kennen de Westersche beschaving natuurlijk niet, handelen en gedragen zich in hunne kwaliteit van hadjis of Mohammedaansche leeraren geheel in strijd met de begrippen van de beschaafde volken en bekommeren zich buitendien in het geheel niet over het bijgeloof van de intusschen Mohammedaan geworden zijnde heidenen.

Deze heidenen zijn dus in den waren zin des woords niet alleen heidenen gebleven, maar ook tevens Mohammedanen geworden.

Deze heidensche Mohammedanen of beter gezegd Mohammedaansche heidenen, zijn dus niet alleen gerechtigd om het ingewortelde bijgeloof te behouden, naar willekeur te vermeerderen, te versterken en te verergeren, doch hun is ook

geoorloofd als hadjis openlijk hun wellust, woekerij en afzetterij voort te zetten, zonder geminacht of veroordeeld te worden, zoowel door het Gouvernement als door het publiek.

Zulke handelingen zouden anders zeer afschuwelijk zijn en aanleiding tot moorden en andere onaangenaamheden kunnen geven, indien de bedoelde Mohammedaansche heidenen zuivere heidenen gebleven waren.

Hieruit kunnen wij opmerken, dat sedert het Ned.-Indisch Gouvernement zich daadwerkelijk bemoeit met de zoogenaamde zelfbesturende berglandschappen, twee soorten van heidenen zijn ontstaan, n.l. Mohammedaansche heidenen, zooals zooeven bedoeld en zuivere heidenen.

Deze laatstgenoemde heidenen zijn die, welke nog niet in de gelegenheid zijn, doch spoedig in broederlijke aandraking zullen komen met de hadjis of leeraren van de Mohammedaansche heidenen.

Met de Mohammedaansche heidenen zullen wij ons hier niet langer meer bezig houden, want door het verergerde bijgeloof plus nog de ingevoerde gewoonte van gemakzucht, afzetterij en vooral zedenbederf, zal de kloof tusschen hen en de beschaafde overheerschers toch blijven bestaan, zoodat het beschavingswerk, de moeite of het doel van een zendeling in deze streken gelijk is aan: „Vechten tegen windmolens”, doch laat ons onze gedachten richten naar de streken van de zuivere heidenen, wat eigenlijk het onderwerp is van deze lezing.

Hier in deze streken zouden dus de zendelingen of hulp-predikers op de rechte plaats zijn, alwaar zij vrijelijk zouden kunnen arbeiden, zonder blootgesteld te zijn aan stoornis of tegenwerking van hadjis.

Wil het Ned.-Indisch Gouvernement zulke heidenen intellectueel en moreel beschaven, dan is spoedig plaatsing van een aantal zendelingen met hulppersoneel te midden van die menschen zeer gewenscht, ja zelfs zeer aan te raden.

Ik zei van spoedig, want door langer getalm zal het geloof, afkomstig van Turkije of Arabië, over dat van Nederland triumpheeren.... en dan is het te laat.

Ik heb het geluk gehad samen te werken in eenzelfde werkkring met een Javaansch inlandsch arts, dus een ont-

wikkelde Mohammedaan, die niet kon nalaten aan zijn gevoelens uiting te geven: „Ach, waren de Javanen ook maar in de gelegenheid geweest tot het Christelijk geloof over te gaan, zooals jelui in de Minahassa en op Ambon, dan zou men op het gebied van beschaving wat anders kunnen verwachten van deze 40 millioen zielen, doch nu is het de stem eens roependen in de woestijn.”

Uit de brieven van wijlen Kartini, een zeer ontwikkelde en adellijke Javaansche dame, gericht tot eenige personen van invloed, allen voorstanders van Insulinde, o.a. uit die aan Dr. Adriani, kan men opmaken, hoe deze hoogstaande Javaansche dame vurig had gewenscht, dat haar landgenooten hadden moeten leven volgens het geloof en de begrippen der beschaafde overheerschers.

Welnu, dames en heeren, van de nakomelingen van de zuivere heidenen van Celebes, dat zijn de nieuwe doch nog wilde en woeste onderdanen van Nederland, zullen niet zulke klaag- of jammertonen, doch wel lofliederen en gevoelens van dankbaarheid jegens Nederland gehoord worden, indien met het kerstenen van hen niet langer getalmd, doch direct en met veel handen begonnen worde.

U zou kunnen zeggen: Wij hebben in zulke streken immers reeds een paar zendelingen? Ja, het is volkomen waar, doch lang nog niet in alle heidensche streken, waar een spoedige plaatsing van een aantal zendelingen zeer gewenscht is.

De groote uitgestrektheid van hunne arbeidsvelden in aanmerking nemende, acht ik dit aantal nog te onbeduidend, zelfs is het ook zeer noodig, dat er veel helpers zijn, daar een zendeling bij plaatsing in zulke streken niet direct met zijn beschavingswerk kan beginnen, doch zich allereerst dient te bekwamen in de landstaal, ten einde het vertrouwen van de bevolking te kunnen winnen en zich op de hoogte te kunnen stellen van het bijgeloof, de goede en kwade karaktertrekken, de sociale nooden en de levenswijze van de aan hem toevertrouwde heidenen.

Waar een zendeling bij het begin van zijn werk in de streken van heidenen behoefte aan heeft, is de onmisbare en zeer gewenschte hulp en medewerking van den bestuursambtenaar dier streken.

Helaas! Het is echter meer dan eens gebleken, dat de betrokken bestuursambtenaar tegenover het werk van den zendeling geheel onverschillig staat.

Het is hier niet de bedoeling, dat de bestuursambtenaar zijn heidensche onderdanen gelasten moet om tot den Christelijken godsdienst over te gaan, neen, dit zou geheel verkeerdt zijn, want het kerstenen geschiedt immers niet met dwang, zooals wij doen bij het innen van belasting en bij het verrichten van heerendiensten.

Ook wordt het niet van den bestuursambtenaar gevergd om een gedeelte van het werk van den zendeling op zich te nemen, o neen, doch ik wil hiermee zeggen, dat de steun van den bestuursambtenaar zeer veel bijdraagt tot de vergemakkelijking en bevordering van het beschavingswerk van den zendeling.

In de beschaafde landen is er zelfs sprake van scheiding van kerk en staat, doch in de onbeschaafde heidensche streken, hier op Celebes daarentegen, is mede- en samenwerking van Bestuur en Zending wel zeer gewenscht, ja zelfs dringend noodzakelijk.

In den regel heeft een zendeling of hulpprediker, die pas in een nieuwe en vreemde omgeving geplaatst is, de onmisbare en hooggewaardeerde hulp van den bestuursambtenaar noodig, doch zoodra hij zich ingewerkt en het hart der bevolking voor zich gewonnen heeft en de beschaving zich een weg begint te banen, dan is zoo'n zendeling meestal de onmisbare vraagbaak of adviseur van de achtereenvolgende bestuursambtenaren.

Het is zelfs meermalen gebleken, dat de raad of de bemiddeling van een zendeling bloedvergieten heeft voorkomen.

Ik heb een officier gekend, belast met het civiel gezag die het nut van de Zending inzag en erkende, die zich onmiddellijk bereid verklaarde aan de Zending de gewenschte medewerking te verleenen. En wat zijn de gevolgen van deze bemoeienis?

Binnen een jaar tijd zijn in die streken van rooverbenden en moordenaars, duizenden heidenen, oud en jong, mannen en vrouwen, tot het Christelijk geloof overgegaan, en ik ben overtuigd, dat er nog duizenden zullen zijn, die dit voorbeeld van de mede-inwoners zullen volgen.

Overal ziet men goedkoope scholen, waar de beschaving, dank zij het nieuwe geloof, langzaam doch zeker bij de leerlingen en hunne nakomelingen ingang vinden zal.

Vanzelf leeren zij ook hun beschaafde overheerschers, immers van hetzelfde geloof, liefhebben, waardoor de bestaande kloof langzamerhand doch zeker zal verdwijnen.

Hieruit kunt U zien, Dames en Heeren, hoe verbazend groot de zegen is van 't zendingswerk in die streken, en hoe de beschaving, eenmaal ingevoerd zijnde, verder met gemak en zonder stoornis zich een weg zal weten te banen, hetgeen alles te danken is aan slechts één (zegge één) gezaghebbenden persoon.

Dat de nakomelingen van deze roovers en moordenaars steeds met dankbaarheid dezen ambtenaar zullen herdenken, behoeft geen twijfel.

Ik heb een zendeling gezien, die in een geheel vreemde omgeving werd geplaatst en... die geheel aan zijn lot werd overgelaten.

De Mohammedaansche zendelingen d. z. de hadjis, die intusschen op 't tooneel verschenen waren, vervolgden hem overal, lachten den toean Blanda — in hun oog de ongelooovige blanke — uit, en werkten hem overal tegen.

Ten slotte moest onze zendeling plaats maken voor deze hadjis, die thans druk bezig zijn de onschuldige en zich van geen kwaad bewust zijnde heidenen, te onderrichten in 't geloof van Turkije en natuurlijk niet in 't geloof van Nederland.

En ze gaan zelfs zoo te werk, dat bij de heidenen, die doordrongen zijn van 't geloof in Mohammed, de Nederlander voor een goddelooze en ongelooovige doorgaat.

Om een staaltje te noemen: Ik moest eens bij de bevestiging in een kampong overnachten. Ik had een dekking Amb. soldaten bij me, zoodat 't kamponghoofd een leeg huis aan ons moest afstaan, waar we den nacht konden doorbrengen. Wat hoorde ik echter later. Nauwelijks hadden we de kampong verlaten, of de heele kampongbevolking haastte zich den vloer, waarop we geslapen hebben, met water te besproeien, ten einde dien te reinigen van de zonden der ongeloovigen.

Moeten die Moh. heidenen kiezen tusschen een Nederlan-

der, een Turk, of Arabier, ongetwijfeld zullen ze de voorkeur geven aan hun geloofsgenoot, maar niet aan den overheerscher.

Dames en Heeren! laten we nu overgaan tot de bespreking van 't nut of wat de toekomstige gevolgen zullen zijn van 't kerstenen der zuivere heidenen.

Een profeet ben ik niet om zulks te kunnen voorspellen, doch wanneer we de tegenwoordige toestanden in de landen van de inl. Christenen, voorheen ook barbaarsche heidenen, koppensnellers, menscheneters, roovers en moordenaars ter loops nagaan, dan zal ook ieder weldenkende of ieder beschaafde, vooral 't Ned. Indisch Gouvernement van deze heidenen niets anders dan 't goede in de toekomst kunnen verwachten.

In 't land der Inl. Christenen moesten de ouders, nu ongeveer 50 jaren geleden, gedwongen worden, ja hier en daar werden zelfs lijfstraffen toegepast, hunne zonen naar school te sturen; de dochters werden in 't begin als minderwaardigen beschouwd en door de ouders thuis gehouden.

In de laatste jaren is dit echter geheel anders geworden, en is de zucht tot leeren zoowel bij de jongens als bij de meisjes langzamerhand ontwaakt, zoodat zij meer en meer van de schoolkennis willen weten en zich zeer beijveren om in de taal hunner beschaafde overheerschers ook kennis op te doen, ja, ze gaan zelfs wedijveren om ook mee te doen aan 't z.g. klein-ambtenaarsexamen, maar neen, dit is nog niet voldoende, 't gaat zelfs zoo ver, dat kinderen met zeer veel aanleg hun ouders smeeken om hen naar scholen van M. O. te willen sturen.

De ouders, die 't een beetje kunnen lijden, offeren hun schraal inkomen op voor de verdere studie hunner kinderen.

Zelfs in de hoogeschoolen in Nederland vindt men thans Inl. Christenen als studenten.

Deze merkbare vooruitstrevendheid der Inl. Christenen is met lof bevestigd geworden door den tegenwoordigen Resident van Menado, Z.H.Ed.G. Heer van Marle, in zijn toespraak bij de opening der Landbouwschool te Tondano op den 27sten Januari van dit jaar.

En wat zijn de voordeelen voor 't Gouvernement hiervan? Wel, overal, tot in de hoeken en gaten van Celebes, in de

Residentie Ternate, op de kleine Soenda-eilanden en hier en daar op Java, Sumatra en Borneo ontmoet men thans Inl. Christenen als Gouvernementsdienaren, die zich meestal met een gering salaris tevreden stellen, doch in den regel goed werk leveren.

Door middel van advertenties in de nieuwsbladen, bestemd voor Inl. Christenen, vroegen en kregen de particuliere ondernemingen op Java Inl. Christenen als employé's.

Velen, die carrière willen en kunnen maken, doch hun doel niet kunnen bereiken, alleen omdat ze inlanders zijn, zijn genoodzaakt gelijkstelling met Europeanen te vragen.

Ik zeide van genoodzaakt, omdat er enkelen onder begrepen zijn, die zulks liefst niet deden.

Wanneer dus 't Gouvernement van Ned.-Indië de Zending niet aan haar lot overliet, doch haar de daadwerkelijke medewerking en steun wilde verleen in 't kerstenen van de zuivere heidenen hier op Celebes, dan zal éénmaal de tijd aanbreken, dat de nakomelingen van deze wilde menschen in 't streven naar vooruitgang, in ontwikkeling en beschaving niet hoeven achter te staan bij de andere vooruitstrevende volken in Ned. Indië, en hoe dankbaar zullen deze menschen U dan zijn!

In zijn artikel, eenigen tijd geleden in een Europeesch nieuwsblad geplaatst, heeft Mr. Dirkzwager, de toenmalige President van den Landraad te Menado — dus de aangewezen man, die uit den aard zijner betrekking de volkomene bevoegdheid bezit van oordeelen omtrent 't karakter der Inl. Christenen van de Minahassa op dit gebied — o.a. geschreven, dat de Minahassers dieven noch moordenaars zijn en dat de misdrijven aldaar over 't algemeen door de vreemdelingen, d.z. Mohammedanen, afkomstig van de Mohammedaansche streken in de buurt van de Minahassa, gepleegd zijn.

Ontwikkelde Inl. Christenen zoeken hun brood over 't algemeen niet hier te Makassar, doch gaan gewoonlijk naar Java, waar zij, na te zijn gelijkgesteld met Europeanen, door wilskracht of soms door eigen studie een fatsoenlijke betrekking trachten te verwerven 't zij bij particulieren of in Gouvernements dienst.

Voor 't Gouvernement van Ned.-Indië mag de geschiktheid

van de gekerstende Inlanders als soldaten bij 't leger van Ned.-Indië ook wel als van groote beteekenis worden beschouwd.

Gaarne zou ik hierover breedvoerig willen uitweiden, doch zulks laat ik maar liever over aan 't oordeel van de daartoe bevoegde deskundigen.

Alleen ben ik zoo vrij U te verwijzen naar de officiële beschrijving van de reis van den Heer Teijsman met prof. de Vriese, waarin o.a. voorkomt, dat men geen voorstander van 't Christendom behoeft te zijn om 't Christelijk element toch als een waarborg te nemen voor het behoud der Indische bezittingen met Christelijke bevolking voor Nederland; en naar de woorden van Mr. van Deventer, lid der Staten-Generaal, aan 't graf in Holland van wijlen den geleerden Ambonees Dr. Tehupeorij, luidende ongeveer: „Wij Nederlanders zijn veel dank verschuldigd aan de Amboneezen, die hun leven en bloed voor ons gaan opofferen.”

Dames en Heeren! Een Inl. Christen staat thans voor U, die namens zijn mede Inl. Christenen van Ambon, Timor en Menado deze woorden tot U richt, als zijnde de vertegenwoordigers van Nederland:

Weest niet onbillijk, maakt niet alleen deze genoemde drie naties gelukkig, doch wijdt ook Uw tijd en krachten aan 't welzijn en de toekomst der zuivere heidenen van Celebes, doch spoedig, eer 't te laat is, want 't plaatsen van slechts een paar hulppredikers of zendelingen te midden der duizenden heidenen is een onbegonnen werk en doet slechts de hadjis nog meer aansporen om met hun vereende krachten den half begonnen arbeid geheel en al te vernielen.

't Is steeds gebleken, dat de hadjis juist graag op die plaatsen willen wezen, waar een hulpprediker zich wil vestigen.

Ondersteunt 't Ned. Zendeling Genootschap in daden, opdat het in de gelegenheid gesteld kan worden, veel zendelingen tegelijk hierheen te kunnen zenden.

Doet ambtenaren in die streken plaatsen, die blijken hebben gegeven of blijken willen geven van veel voor de zending te voelen om ten allen tijde de hoogstnoodige medewerking en steun te kunnen verleen en aan de zendelingen of hulppredikers.

In 't land der wilden zijn deze geestelijken in den waren zin des woords: „de pioniers der beschaving”, maar ook „de martelaren voor 't geloof”.

Dit geloof dient meteen tot trap, waarlangs de heidenen, al klimmende, hoe langer hoe dichter tot de beschaving naderen.

Moge later van deze heidensche streken gezegd worden: Niet alleen in de Minahassa, op Ambon en Timor, maar ook hier is 't Christelijk element als een waarborg voor 't behoud van deze bezittingen voor Nederland, zooals ook stellig te verwachten zal zijn van de nieuwe Inl. Christenen van Posso (Midden-Celebes) en die van de Bataklanden, waar de menschen vroeger koppensnellers en menscheneters waren.

Had 't Christendom bij deze heidenen tientallen jaren geleden ingang gevonden, dan zou Nederland, nu juist in den benarden toestand, niet slechts over tienduizenden, doch stellig over honderdduizenden Christen Inlanders van Celebes kunnen beschikken, die bereid zouden zijn hun leven en bloed op te offeren om hunnen beschaafden overheerschers, tevens doch vooral geloofsgenooten, terzijde te staan in de verdediging van Insulinde, zooals thans 't geval is met zoovele duizenden van Menado, Ambon en Timor.

